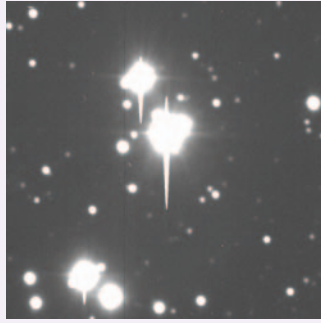

Sözcük Dağarcığı

G ö k h a n T o k

Bu sayımızda ilginç bulacağınızı düşündüğümüz bir köşeye başlıyoruz. Bu köşede sizlerle paylaşmak istediğimiz şey, sözcüklerin öyküleri. Bugün kullandığımız sözcüklerin birçoğu yüzlerce, hatta binlerce yıllık bir geçmişe sahip. Bu sözcüklerin geçmişlerini kurcalayıp onların tarihini incelerken aynı zamanda bu sözcüklerle bir yolculuğa çıkacağız. Yapmak istediğimiz sözcüğün yalnızca etimolojik kökenini aktarmak değil. Sözcükler yardımıyla dillerin nasıl yaşayan nesneler olduğunu göstermek. Biliyoruz ki sözcüklerin de kendi başlarına yaşam öyküleri vardır. Onlar da toplumların gereksinimlerine göre doğar, gelişir, çeşitli değişimlere uğrar ve kimi zaman da kullanımdan kalkarak ölürlür. Kimi zaman ilk ortaya çıktığı dönemde sahip olduğu anlamlarından farklı şekillere dönüşerek evrim geçirirler. Bütün yaşayan varlıklar gibi, ulusların dilleri de gelişir ve değişir. Yapmak istediğimiz sözcüklerin yaşam öykülerini elimizden geldikçe sizinle paylaşmak. Beğenerek okuyacağınızı tahmin ediyoruz.

Geceleyin gökyüzüne baktığımızda yıldızları görüp etkilenmemek elde değil. Milyonlarca yıldız sanki hep birden bize göz kırıyor gibi görünebilir. Bu manzarayı görüp de etkilenmeyen yok gibidir. Geçmişte de insanlar yıldızlara bakıp etkilenmişler ve onlara doğaüstü güçler yüklemişler. İnsanların yıldızlardan ne kadar etkilendiğini sözcüklerin izini sürerek öğrenebiliyoruz. Sümerler zamanında İnanna adıyla bilinen ve sonraları Babil-Asur uygarlıklarınca İştâr olarak adlandırılan tanrıçanın adı, “yıldız” anlamına geliyordu. Yıldız anlamındaki bu söz, sonraları farklı uygarlıklara benzer inanış biçimiyle geçti. Fenikelilerin Aştoret adıyla taptığı tanrıça inancı sonraları Yunanlılara Astarte olarak geçti. Yine “astron” ve “aster” gibi sözcükler bu sözcükten türedi. Latincedeki astrum ve Farsçadaki sitare sözcükleri de aynı kökten gelen ve yıldız anlamına gelen sözcükler. Günümüz modern dillerinde bu kökün izlerini hâlâ görüyoruz. Star, Astro, astral, gibi sözcüklerin kökeninde İştâr adını kolayca fark edebiliyoruz. Benzer biçimde yıldızlara giden kişi anlamında astronot sözcüğü günümüzde yaygın olarak kullanılıyor.

Kısa kısa... Kısa kısa... Kısa kısa...

Hipodrom: Yunanca at anlamına gelen Hippos sözcüğünden türetilmiş, at meydanı.

Yeşil: Tazelik, yenilik bildiren “yaş” sözcüğünden türetilmiş. Taze yaprakların rengi, sonradan “yaşıl” olarak dilimize bir renk adı olarak yerleşmiş.

Karum: Eski Akkad dilinde “liman” ya da “rıhtım” anlamına gelen sözcük. Bu bölgede alışveriş yapıldığı için, sonradan alışveriş merkezi anlamında kullanılmaya başlamış.

Yer Adları

Bir bölgenin adı, orayla ilgili coğrafi ve tarihsel ipuçları taşır. Sözcüklerin anlamını bilmek bazen o yöreyle ilgili bilgi sahibi olmamıza yardımcı olur. Sözcüğün hangi dilde ne anlama geldiğini öğrenerek kentin kültürü hakkında bilgilere erişiriz. Birçok uygarlığın geçit noktası olan Anadolu’da binyıllar içinde birçok kentin ortaya çıktığını ve yok olduğunu biliyoruz. Bugün yurdumuzdaki kentlerin birçoğu binlerce yıllık uygarlıkların izini taşıyor. Bu izleri sadece isimler bakarak sürmek oldukça keyifli bir iş.

Bu ayki kentimiz Kayseri. Kayseri isminin

kökeninde ünlü Roma imparatoru Julius Caesar’ın adı yatıyor. Roma imparatorluğu’nda güçlü devlet adamı Caesar’ın adı imparatorlukta onun ölümünden sonra imparator anlamında unvan olarak kullanılmaya başlamıştı. Roma imparatorlarına Caesar diye hitap edilirdi. Bu sözcük zamanla değişerek Kaiser haline bü-ründü. Kayseri’nin bugün bulunduğu yerde eski çağda antik Mazaka kenti bulunuyordu. Bölgeyi ele geçiren Roma imparatorluğu buraya, “imparator’un kenti” anlamına gelen “Kaisaria” adını verdiler. Böylece bölgenin Roma toprakları olduğu vurgulanıyordu. Bu sözcük günümüzde halen Kayseri olarak kullanılıyor.

Bölgede bulunan Erciyes Dağı’nın adıysa Güney Amerika ülkesi Arjantin’le aynı kökten geliyor: Arg. Arg sözcüğü eski

Hint-Avrupa dillerinde, gümüş renkli, beyaz anlamına geliyor. Bu sözcük sonra argos olarak Yunancaya, arazauş olarak eski Pers diline geçmiş. Latince gümüş anlamındaki argentum sözünün kökeni de bu sözcük. Erciyes dağı, başı sürekli karla kaplı, beyaz bir dağ olduğu için “Argaios” yani “Akdağ” adını almış. Argaios sözcüğü halk arasında söylene söylene Erciyes’e dönüşmüş.

Güney Amerika’nın keşfi sırasında yörede bulunan zengin gümüş madenleri bölgeye adını vermiş. Latince’de gümüş için kullanılan “argent” sözcüğünden yola çıkılarak buraya gümüş ülkesi Argentina, yani Arjantin adı verilmiş.

